

UDK: 341.231.14:340.64

Biblid 1451-3188, 13 (2014)

Год XIII, бр. 49–50, стр. 465–480

Изворни научни рад

доц. др Јелена МАТИЈАШЕВИЋ-ОБРАДОВИЋ¹
мр. Ненад БИНГУЛАЦ²

УТИЦАЈ РАЗВОЈА ПОЛИТИКЕ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА НА ЕВРОПСКИ ИНДЕНТИТЕТ

ABSTRACT

Classification of people who consider themselves as having a common origin which is represented through culture, history and religion can be perceived through a common identity. Bearing in mind that national identities are several centuries old it is an interesting fact that may be we are contemporaries of the beginning of the “European identity“. Apart from the national and European identity, there are a number of other ones which can be perceived through primary and secondary identities. The development and protection of human rights, which are indivisible and inter-dependent, have exerted a considerable impact on the development of the European identity. Human rights protection is a framework for a large number of activities which have been taken over at the European level. It is because, as we have already said, they are an integral part of the European identity.

Key words: human rights, European identity, human rights protection, European Human Rights System.

1) УВОД

Однос између националног, европског индентитета (који је још увек у стварању) и заштите људских права, представља актуелно питање у Европској унији, иако није увек у центру пажње посебно због дешавања

¹ Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Е-маил: jela_sup@yahoo.com.

² Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, е-mail: nbingulac@pravni-fakultet.info.

у економским и безбедносним оквирима. Улазак у Европску унију подразумева усклађивање националног законодавства са европским стандардима, стога питање заштите људских права и значаја европског идентитета, његово значење и импликација може да представља веома занимљиву област разматрања. Заштита људских права представља окосницу великог броја активности предузетих на европском нивоу, док се уједно може сагледати и као циљ многих декларативних и обавезујућих докумената, али и билатералних и мултилатералних уговора. Историјски посматрано, европска интеграција је одговор на анимозитет између држава. То је био одговор на међусобно одбијање међу државама и неповерење које је подстакло наставак ратовања у Европи између највећих држава.³ У Европи је постојала нужност стварања нових установа које не само да би представљале мостове сарадње, првенствено у обнови разрушених европских држава, већ би биле фактори у превенцији будућих сукоба кроз решавање потенцијалних спорова путем дијалога. Друштво народа које је оформљено још 1919. године са идејом да спречи избијање новог рата и да успостави стабилност у свету, замењено је Уједињеним нацијама 1945. године (иако су првобитно основане 1942. године са 26 потписница), са идејом за решавање питања људских права, кредитног развоја, развојне помоћи и др.⁴ Европске државе су се повеле идејом постојања независних институција које су надлежне за доношење одлука у оним подручјима где је заједничко деловање ефикасније од деловања сваке поједине земље чланице. Та подручја би фактички сачињавала сва стратешка питања од значаја за сваку државу, али и за европску, наднационалну творевину. Опште је познато да је процес интеграције започео 1951. године оснивањем Европске заједнице за угаљ и челик, али је формално Европска унија успостављена тек 1993. године када је ступио на снагу Уговор из Мастрихта. Уставни темељ Европске уније чине оснивачки уговори: од Париског уговора из 1951. године, Римског уговора из 1957. године, познатих Уговора из Мастрихта (1993), Амстердама (1997) и Нице (2001) до Лисабонског уговора из 2007. године. Крајем осамдесетих година

³ L. F. M. Besselink: „National and constitutional identity before and after Lisbon“, *Utrecht Law Review*, Vol. 6, issue 3. (November) 2010, <http://www.utrechtlawreview.org>; цитирано према: Маша Алијевић: „Национални идентитет у Европској унији“, стр. 147-158, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, Зеница, стр. 150.

⁴ League of Nations, преузето са: <http://www.historylearningsite.co.uk/leagueofnations.htm>, 16.03.2014.

Европска унија је покренула политику стварања европског идентитета, што је резултовало уношењем одредбе о националним идентитетима држава чланица у Уговор из Мастрихта. Оваква реакција показује да су многе државе чланице у стварању европског идентитета виделе претњу за властите националне идентитете. Освртом на одредбе ових уговора, јасно је да Уговор из Лисабона представља нову фазу у процесу стварања све тешње уније народа Европе и у целини показује јасну намеру ограничавања надлежности Уније и јачању улоге држава чланица.⁵ Упуштајући се у истраживање ове области увидели смо да постоји потреба за анализирањем основних одлика националног идентитета, европског идентитета и заштите људских права, првенствено због идеје да се укаже на значај поштовања правног и вредносног поретка као симбола Европске уније.

II) ДИСКУРС О ИДЕНТИТЕТУ

Идентитет је током последњих двадесет година постао једно од привилегираних подручја интелектуалних расправа. Дискурс о идентитету сусреће се, наиме, све чешће не само у социолошким него и у психолошким, антрополошким, историјским и филозофским расправама о појављивању нових идентитета, о новим идентитетним политикама и идентитетним пројектима.⁶ Сам појам идентитета је парадоксалан с обзиром да смо на основу њега у исто време део нечега што је ван нас (нације, грађанства, родитељства, професије), а такође смо одвојиви од тога (као јединствене индивидуе сопственог идентитета). Тако сам појам идентитета наводи на веровање у „себе“ („сопство“), чије су опште координате постојања утврђене рођењем.⁷ У прожимању са практичним проблемима живота, уобичајено схватање идентитета подразумева „есенцијалистичку“ претпоставку. Она је изражена спекулацијом о односу суштине и појаве – идентитет претпоставља постојање појмовно неисказиве и несазнатљиве суштине бића с којом је то биће (у суштини) „идентично“.⁸ Глобално уважавање

⁵ Маша Алијевић: „Национални идентитет у Европској унији“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, Зеница, стр. 151–152.

⁶ Инга Томић-Колудровић и Сања Кнежевић: „Конструкција идентитета у микро-макро контексту“, *Acta iadertina*, 1/2004, стр. 109–126.

⁷ Јелена Ђурић: „Парадокс идентитета“, стр. 275–292, *Филозофија и друштво*, 2/2010, Београд, стр. 275.

⁸ *Ibid.*, стр. 277.

универзалних људских вредности и омогућавање да неки општи принципи постану заједнички за све људе, омогућило би да дође до изражаја значај различитих значења искустава у разним аспектима живота, која се исказују кроз различите културе, које су посредоване личним доживљајима. Тиме би се створила могућност да се лично искуство заиста препозна као суштински чинилац оног „универзално људско“ које може и треба да да посебан допринос глобалној свести човечанства.⁹ Будући да развијена савремена друштва – кад је у питању идентитет – генеришу нове могућности, али и нове ризике, истовремено расту и прилике за нову самореализацију и могуће препреке за нову конструкцију идентитета. Може се рећи да модеран свет, с једне стране, прети личном интегритету, али зато, с друге стране, такође отвара могућности за његов развој које у претходним временима нису биле доступне. Исходи конструкције идентитета у савременим друштвима не могу се у потпуности ни контролисати ни предвиђати.¹⁰ Истакли смо и то да се унутар друштва и друштвених односа али и унутар одређене средине, постоје вишеструки друштвени идентитети. Унутар одређене модерне националне заједнице постоји више облика идентитета (етнички, језични, културни, политички, државни, регионални, верски итд.) који заједно могу створити јединство националног идентитета.¹¹ Можемо да утврдимо да се услови настанка (националног) идентитета могу сагледати кроз борбу око територија и утицаја, односно кроз развој државе и колективно искуство заједнице почев од историјског памћења, митова, симбола и сл. Поред поменутог придружују се и модерни моменти економије и политике као што су индустријализација и демократија. Све ове околности али у зависности од конкретних историјских догађаја, стварају идентитет који на спољашњем плану има задатак да одреди и обезбеди друштвени, економски и политички простор у коме припадници нације егзистирају. Насупрот спољашњим функцијама, унутрашње функције идентитета се огледају у процесу социјализације индивидуума за држављанина или грађанина одређене нације, што даље подразумева сарадњу супротстављених

⁹ Ibid., стр. 279.

¹⁰ Инга Томић-Колудровић и Сања Кнежевић: „Конструкција идентитета у микро-макро контексту“, *op. cit.*, стр. 111.

¹¹ Жељко Бјелајац, Јелена Матијашевић, Милан Почуча, „Међусобна детерминисаност националног и европског идентитета“, Зборник са Међународне научне конференције *Национални и европски идентитет у процесу европских интеграција* одржане од 28.-29. јуна 2012. године у Београду у организацији Института за међународну политику и привреду и немачке фондације Ханс Зајдел (Hanns Seidel Stiftung).

социјалних слојева и њихово прихватање заједничких вредности и традиција, односно јединствено колективно самодефинисање.¹² Врло често се у оквиру дискурса о идентитету дискутује и развој, суштина и значај националног идентитета. Нације и националне заједнице и национални идентитети, као савремене историјске појаве, модерни су феномени. Настају и изграђују се, током социјалних промена и процеса дугога трајања, у епохи Модерне и модерног друштва не само као индивидуални и групни идентитети него и као модерни национални колективитети и уједно као колективни идентитети. И једно (модерне нације) и друго (модерни етнички и национални идентитети) и треће (модерни етнички и национални колективитети) и четврто (колективни идентитети) појављују се у Европи крајем 18. века, с наступом епохе Модерне и остварењем њеног пројекта, а изграђују се и непрекидно мењају током 19. и 20. века. То је раздобље када европски народи, унутар модерног друштва (и индустријске цивилизације), остварују релативни напредак на свим подручјима живота, стварају нове националне вредности и трагају за вишеструким друштвеним идентитетима, који настају у процесу конструкције. То је раздобље када европски народи, унутар модерног друштва (и индустријске цивилизације), остварују релативни напредак на свим подручјима живота, сзварају нове националне вредности и трагају за вишеструким друштвеним идентитетима, који настају у процесу конструкције. То је процес сталних друштвених и националних промена, али и социјалних, етничких и националних супротности, који још увек није завршен.¹³

III) УТИЦАЈ ЉУДСКИХ ПРАВА И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА НА КРЕИРАЊЕ ЕВРОПСКОГ ИДЕНТИТЕТА

На самом почетку овог одељка, потребно је нагласити да је европски идентитет још у развоју тако да су уочљиве извесне резерве приликом идентификације његовог садржаја у правној теорији. Основно питање у овој области јесте однос европског идентитета са националним. Једна од основних разлика између европског идентитета и националног идентитета представља недостатак дубоко укоренење прошлост и традиција. Управо

¹² Владимир Цветковић, „Национални идентитет и (ре)конструкција институција у Србији (идеологије, образовање, медији)”, *Филозофија и друштво XIX-XX*, Прегледни чланак, УДК 172.15:316.3.334.3, стр. 53.

¹³ Петар Корунић: „Нација и национални идентитет“, *Усп. Згодовински часопис*, бр. 57, Љубљана, 2003, стр. 163-208.

прошлост и традиција код појединца ствара осећај лојалности, што уједино и представља специфичност националног идентитета. С друге стране посматрано, европски идентитет карактеришу различити филозофски и културно-историјских елементи, који се наслањају на већ поменуте историјске корене и непрекидно се допуњавају са новим елементима.¹⁴ Европски идентитет, којег можемо да сагледавамо као неки вид колективног идентитета, покушава да произведе јединство различитости. Вредности овог идентитета су често изражене кроз низ његових циљева и начела, почев од мира, напретка, демократије, слобода, једнакости, правде, људских права, међукултурни дијалог.¹⁵ Европски идентитет је заправо осећај припадности (европској) заједници држава, уз преплитање свих оних компоненти које чине национални идентитет држава чланица. Јасно је да интеграција Европе не значи ликвидацију нација или држава, односно, негацију националног етоса. Став који опонира претходну реченицу, потпуно је неоправдан, с обзиром на то да је држава и даље носилац бројних функција (а тако ће бити и убудуће). Постоје чак и схватања која апсолутно негирају било какво одрицање од елемената националног идентитета. Полазећи од идеје и развоја процеса европске интеграције, можемо да увидимо да су се наметнуле две велике теорије, које можемо да сврстамо у теорије интеграције. То су неофункционалистичка теорија и теорија међувладиних односа. Једно од основних питања око којег се поменуте теорије разилазе представља да ли је европска интеграција резултат слабљења националне суверености и повећања утицаја недржавних актера и супранационалних институција, или са друге стране посматрано, националне државе одређују степен европске интеграције и задржавају аутономију у процесу интеграција. Значајно је истаћи да је за обе теорије заједничко да сагледавају интеграцију првенствено као процес, односно више су окренуте самом процесу интеграције него политичком систему до којег интеграција доводи, односно може да доведе.¹⁶ На развој европског идентитета у значајној мери су итицале и велике промена у националној свести

¹⁴ Саима Јусуфовић.: „Европски идентитет: идентитет у изградњи“, http://www.ussud.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237:evropski-identitet-identitet-u-izgradnji-&catid=41:pisana-rije&Itemid=61, 01.11. 2010.

¹⁵ Маша Алијевић.: „Национални идентитет у Европској унији“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, Зеница, стр. 154.

¹⁶ Дејана Вукчевић.: „Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције: неофункционалистичко виђење“, *Српска политичка мисао*, број 2/2011. год, 18. вол. 32., стр. 95-96.

европљана. У одређеној мери би се могло утврдити да национални идентитет губи важност, што се углавном односи на елементе свести у вези с аутономијом и суверенитетом државе. С друге стране постоји уверење, да из разлога што држава добровољно пребацује неке своје функције и овлашћења на институције Уније или друге наднационалне институције, она не престаје да буде суверена држава, већ се одриче одређених извршних овлашћења које припадају сувереним државама. Националне државе се сужавају своје деловање у областима монетарне политике, држављанства, комуникације, усељавање... Потребно је истакнути да делимични губитак аутономије националне државе није лако прихватљив, првенствено јер ће „националне државе остати доминантне и у међународним односима, али су знатно ослабљене што се наручито односи на губитке у суверености, функцијама и власти”.¹⁷ Ипак, извесни фактори привредног развоја објашњавају такво делимично жртвовање аутономије. У сврху претходно реченог, наглашава се и следеће. Европска култура (као и цивилизација) постоји већ дуго. Позитивно је да европски идентитет обухвата привредну сферу, која је покретачка сила европске (и светске) интеграције и глобализације. Привредна интеграција (ако је довољно унапредовала) изискује и политичку и војну интеграцију. Стога се чини да четири сфере одређују европски идентитет: привредна, политичка, војна и културна. Могло би се чак и рећи да последња наведена представља „кичму” европског идентитета.

Постоје одеђени елементи код европског идентитета, а један од њих је и културолошки елемент, по којима се европљани разликују и који ће их делити у будућности. Европски континент чине многобројне културне и традиционалне разноврсности, те је дискутабилно да ли ће интеграција Европе имати за циљ изједначавање ових разлика. Европске интеграције представљају основ за уједињење европских земаља, стога ће у неким случајевима вероватно постојати нужне разлике.¹⁸ У досадашњем смислу изнето, идентитет можемо да изједначимо са националним идентитетом и да се на тај начин он сагледава као груписање људи који сматрају да имају заједничко порекло односно заједнички идентитет представљен кроз језик, културу, историју и религију. Ово би могли уједино да сматрамо и примарним идентитетом, док се секундарни идентитет може сагледати кроз настајање „нове европске нације” односно стварање сасвим једног новог

¹⁷ Аболаде Аденији, „Сувереност националне државе у ери глобализације: теоријско разматрање“, *Политичка мисао*, Вол. XLI, број 3, 2004, стр. 132-142.

¹⁸ Marian Golka: *Cywilizacja, Europa, Globalizacja*, Poznan, 1999, стр. 153-158.

идентитета као последица стварања Европске државе.¹⁹ Када се из ове перспективе погледа на сферу људских права, уочава се управо оно што је на почетку констатовано. Процес формирања европског идентитета текао је уз пуно поштовање основних принципа на којима је област заштите људских права заснована. Наиме, постулати људских права уткани су темеље на којима се заснива и сам процес формирања Европске уније. Европска унија је отворена за државе из Европе које јој желе приступити уз јачање њене посебности, а паралелно са тим поштује вољу различитих народа и различитих култура да пренесу део свог суверенитета и националног идентитета на европски ниво. Сама заштита, подршка и поштовање која је указана националним идентитетима држава чланица говори у прилог активног приступа заштити и поштовању људских права на европском нивоу. Да би овај аспект детаљније био размотрен, у наставку рада биће ближе приказана област људских права, тачније, појам и природу људских права, као и сам европски систем заштите људских права.

IV) ИДЕЈА И ПОТРЕБА ЗА НАСТАНКОМ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

Потреба за заштитом људског достојанства представља основу појма људских права јер поставља људску личност у средиште пажње. Поменуто се заснива на заједничком општем вредносном систему посвећеном неповредивости живота и представља оквир за изградњу система људских права заштићених нормама и стандардима који су прихваћени на међународном нивоу. Током 20. века, људска права обликовала су се као морални, политички и правни оквир, те смерница за развој света ослобођеног страха и немаштине.²⁰ Појам људских права је опште признат, што се може видети из Декларације прихваћене на Светској конференцији о људским правима одржаној у Бечу 1993. године и из резолуција Уједињених нација донетих 1998. године поводом педесете годишњице Универзалне декларације о људским правима. Основа појма људских

¹⁹ Јелена Магијашевић, Ненад Бингулац, „Однос примарних и секундарних идентитета у контексту разматрања европског идентитета“, Зборник у штампи са Међународне научне конференције *Србија у савременом европском и регионалном окружењу*, одржане од 3-4. јула 2014. године у Београду у организацији Института за међународну политику и привреду и немачке фондације Ханс Зајдел (*Hanns Seidel Stiftung*).

²⁰ Приручник о образовању за људска права *Разумевање људских права*, Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београдски центар за људска права, Београд, 2005, стр. 18.

права је представља појам урођеног достојанства свих чланова људске породице који је потврђен Универзалном декларацијом и међународним пактовима из 1966. године. Поменуте резолуције потврђују идеал слободних људских бића која уживају слободу од страха и немаштине и која имају једнака и неотуђива права. Сходно томе, људска права су општа и неотуђива, што значи да се примењују свугде и не могу бити одузета људској личности чак ни уз њен пристанак.²¹ Новија историја утврђивања стандарда људских права на глобалном нивоу започела је Универзалном декларацијом о људским правима (*UDHR*) коју је Генерална скупштина УН усвојила 10. децембра 1948. године. Да би начела садржана у Универзалној декларацији о људским правима учинила правно обавезујућим, Канцеларија Високог представника за људска права УН разрадила је два пакта: Пакт о грађанским и политичким правима (*ICCPR*) и Пакт о економским, социјалним и културним правима (*ICESCR*). Због утицаја хладног рата, они су усвојени тек 1966, а на снагу су ступили 1976. године. У шездесетим годинама у првом плану била је борба против расне дискриминације и апартхеида, што је резултирало двома конвенцијама: против расне дискриминације и о спречавању злочина апартхеида. Потом су усвојене Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена; Конвенција против мучења и другог окупног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, као и Конвенција о правима детета. У тим конвенцијама појашњавају се и детаљније разрађују одредбе двају пактова или посвећује се посебна пажња људским потребама посебних циљних група. Сматрамо да је потребно истакнути да се људска права недељива и међузависна, и да она обухватају: право на живот, право на слободу и безбедност личности, слободу кретања и избор места боравка, забрану мучења, свирепих и нечовечних поступања и казни, право на здравље, права детета, право на образовање, развој, верске слободе, демократију, слободу медија, људско достојанство, владавину права, правично суђење, слободу изражавања, недискриминацију, право на рад, ограничено радно време и заштиту на раду, као и право на социјално обезбеђење.²² Она су разврстана у пет категорија и то: политичка, грађанска, економска, социјална и културна, а правно су уређена, као што је већ речено, у два пакта који заједно са Универзалном декларацијом о људским правима чине Повељу људских права. Људска права можемо да сагледамо и са тачке подршке појединцима и заједницама

²¹ Приручник о образовању за људска права *Разумевање људских права*, *op. cit.*, стр. 24.

²² Људска права: http://www.astra.org.rs/?page_id=21, 25.04.2014.

за напоре које улажу на преображењу друштва према пуном остварењу свих људских права. Потенцијалне спорове треба решавати мирним путем на основу владавине права и у духу људских права. Људска права имају и границе а једна од њих је и то да она могу бити у сукобу једна с другима јер су ограничена правима и слободама других људских права или захтевима морала, јавног реда и општег благостања у демократском друштву (члан 29. Универзалне декларације о људским правима). Потребно је развијати свест да се људска права других требају поштовати а не толерисати и да се она не смеју користити за кршење других људских права (члан 30. Универзалне декларације) стога се сви сукоби морају решавати у складу са људским правима. У време ванредног стања, ратним стањима или у изузетним случајевима допуштена извесна ограничења права.²³ У контексту претходно реченог, државе имају дужност да поштују, штите и испуњавају људска права. Поред тога, још један правац развоја односи се на све веће наглашавање превенције кршења људских права. Људска права најпре треба спроводити на националном нивоу. Како би се обезбедило да држава испуњава своје обавезе за већину међународних конвенција о људским правима успостављен је међународни надзор над деловањем државе. Међутим, ширење људских права представља знатно већи задатак, који не могу извршити саме међународне установе и тела. Ширење људских права, пре свега, значи освешћивање и информисање људи о њиховим правима и поучавање људи начину на који могу најбоље користити своја људска права. У ту сврху могуће је укључити различите учеснике, као што су факултети, образовни сектор уопште, али и невладине организације. На националном нивоу Уједињене нације препоручују успостављање „националних установа“ за ширење и заштиту људских права, као што су народни правобранилац (омбудсман) или националне комисије за људска права. У ту сврху Генерална скупштина УН усвојила је низ начела о овлашћењима и одговорностима којима се гарантује независност и плурализам (Националне институције за ширење и заштиту људских права, *UN GA-Res. 48/134* од 20. децембра 1993.).

У табели која следи дат је преглед најважнијих конвенција о људским правима УН:

²³ Приручник о образовању за људска права *Разумевање људских права, op. cit.*, стр. 18.

1.

:

	Назив конвенције:	Година усвајања:
1.	Универзална декларација о људским правима	1948. година
2.	Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима	1966. година
3.	Међународни пакт о грађанским и политичким правима	1966. година
4.	Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида	1948. година
5.	Конвенција против мучења и другог окрутног, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања	1984. година
6.	Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације	1965. година
7.	Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена	1979. година
8.	Конвенција о правима детета	1989. година

Извор: Приручник о образовању за људска права *Разумевање људских права*, Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београдски центар за људска права, Београд, 2005, стр. 27.

У) ОПРАВДАНОСТ ПОСТОЈАЊА ЕВРОПСКОГ СИСТЕМА ЉУДСКИХ ПРАВА

Уз опште инструменте заштите људских права развили су се и регионални системи људских права који обично обезбеђују више стандарде права и њихове примене. Европски систем људских права има три слоја: систем Савета Европе (тренутно 45 земаља чланица), систем Организације за европску безбедност и сарадњу (55 земаља чланица) и систем Европске уније (тренутно 25 земаља чланица). Европски систем људских права најразвијенији је регионални систем. Настао је као реакција на масовна кршења људских права током Другог светског рата. Људска права, владавина права и плуралистичка демократија су камени темељци европског правног поретка. У табели која следи дат је преглед европских инструмената за заштиту људских права.

2.

	Назив Конвенције:	Година усвајања:
1	Конвенција за заштиту људских права и основних слобода и 13 додатних протокола	1950. година
2	Европска социјална повеља (допуњена 1991. и 1996. године) и додатни протоколи из 1988. и 1995.	1961. година
3	Европска конвенција за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања	1987. година
4	Хелсиншки завршни акт и потоњи процес Конференције за европску безбедност и сарадњу /Организације за европску безбедност и сарадњу, укључујући и Париску повељу за Нову Европу (1990)	1975. година
5	Европска повеља о регионалним језицима и језицима мањина	1992. година
6	Оквирна конвенција о заштити националних мањина	1994. година
7	Повеља основних права Европске уније	2000. година

Извор: Приручник о образовању за људска права *Разумевање људских права*, Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београдски центар за људска права, Београд, 2005, стр. 31.

Главни инструмент је Европска конвенција о људским правима из 1950. године и њених 13 додатних протокола. Од посебне важности су Протокол бр. 6, Протокол бр. 13 о укидању смртне казне, по чему се европски приступ људским правима разликује од приступа Сједињених Америчких Држава и Протокол бр. 11 којим се замењује Европска комисија за људска права и Европски суд за људска права јединственим Европским судом за људска права. Европска конвенција углавном садржи грађанска и политичка права. Европска социјална повеља из 1961. године настала је са идејом да се систем заштите допуни економским и социјалним правима, али она досада није стекла једнаку важност као Европска конвенција. Од почетка пати од слабог и неефикасног система спровођења. Ипак, због све већег значаја који се даје економским и социјалним правима на глобалном нивоу од касних осамдесетих, већи значај се такође придаје и Европској социјалној повељи, која је два пута измењена, 1988. и 1995. године, па сада укључује систем колективних тужби према додатном протоколу. Главна иновација је Европска конвенција за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања из 1987. године, којом је успостављен Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања. Комитет шаље делегације у све државе уговорнице Конвенције ради редовних или посебних прегледа свих места лишавања слободе. Сходно томе, логика система је у превентивном деловању, насупротив *ex post* заштите коју и даље обезбеђује Европска

конвенција о људским правима и њен Суд. У децембру 2002. године Генерална скупштина УН усвојила је додатни протокол уз Конвенцију УН против мучења, којим се предвиђа сличан механизам и на глобалном нивоу.

Европска оквирна конвенција о заштити националних мањина из 1995. године, израђена је након састанка Савета Европе одржаног у Бечу 1993. године као одговор на све веће проблеме у области права мањина у Европи. Проблеми који су се појавили представљају последицу распада Совјетског Савеза и Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и уопште процеса самоопредељења у Европи током деведесетих година 20. века. Године 1999. Савет Европе успоставио је *Комесара за људска права* који извештаје о својим делатностима подноси једном годишње. Поред поменутог, постоји и поверљив систем надзора над деловањем земаља чланица у различитим областима људских права, о коме одлуку доноси Комитет министара на основу извештаја који припрема Секретаријат.²⁴

У табели која следи дат је преглед европских институција и тела за људска права.

3.

Савет Европе:	OSCE:	Европска унија:
Европски суд за људска права (јединствени суд од 1998)	Канцеларија за демократске институције и људска права (ODIHR, 1990)	Европски суд правде
Европски комитет за социјална права (измењен 1999)	Високи представник за националне мањине (OSCE, 1992)	Европски центар за праћење расизма и ксенофобије (EUMC, 1998)
Европски комитет за спречавање мучења (CPT, 1989)	Представник за слободу медија (OSCE, 1997)	Повеља о основним правима у ЕУ (2000)
Саветодавни комитет Оквирне конвенције о заштити националних мањина (1998)		
Европска комисија за расизам и нетолеранцију (ECRI, 1993)		
Европски комесар за људска права (1999)		
Комитет министара Савета Европе		

Извор: Приручник о образовању за људска права „Разумевање људских права“, Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београдски центар за људска права, Београд, 2005, стр. 32.

²⁴ Ibid., стр. 31-32.

VI) ЗАКЉУЧАК

Сагледавањем настанка Европских заједница, не као историјску неминовност, већ као политичку одлуку, можемо разумети процес европских интеграција, уз идеју о успостављању мира, за шта је потребно остварити принцип слободе и једнакости, обезбедити потчињеност једном законодавцу са федерализмом суверених држава.

Европску унију као јединствену економску и политичку заједницу чине државе скоро целокупне Европе, а са сваким проширивањем чланства у Европској унији, поред територије и броја становништва, проширује се и мултикултуралност Европске уније, што апсолутно представља један од њених синонима. У раду смо покушали да укажемо да темељ европског правног поретка чини поштовање људских права и принцип владавине права посебно ако поменемо да заштита људских права представља окосницу великог броја активности предузетих на европском нивоу, док се уједино може сагледати и као циљ многих декларативних и обавезујућих докумената, али и билатералних и мултилатералних уговора. Уласком у Европску унију „ниједна земља није изгубила ни мало од свога идентитета. Шта више, десило се баш супротно. Повећаном интеграцијом европског континента, прекограничном сарадњом и програмима као што су студентске размене, земље су добиле прилику да своје богато културно наследство поделе са пријатељима са којима деле континент.”²⁵ Национални идентитет је важан за опстанак државе јер заједничка представа грађана о њиховој земљи чини међусобну тачку везивања, али спознаја грађана о постојању различитости односно другачијих идентитета заправо доприноси јачању властитог идентитета. Потребно је истаћи и да је постоји свакодневне повезаности са националним државама као резултат да кључне послове грађани обављају преко њих а не преко уније јер полуге власти, порези, унутрашњи поредак, пензије, образовање, здравство и сл. се налази у рукама националних држава. У Европској унији постоје инструменте заштите људских права који су уређени и као регионални системи људских права који обично обезбеђују више стандарде права и њихове примене. Људска права представљају неки вид подршке и заштите појединцима и заједницама за напоре који се улажу на преображењу друштва према пуном остварењу свих људских права на европском нивоу.

²⁵ „Национални идентитет у Европска унија: чега се одрећи?“, преузето са: <http://evro-federalist.wordpress.com/kolumn/mythbusting/nacionalni-identitet-i-evropska-unija-cegase-odreci/>, 16.01.2012, приступљено: 21.03.2012.

На крају би навели да се уз дужност поштовања, заштите и испуњавања људских права утиче и на наставак стварања европског идентитета који је још увек у зачетку иако постоје одређени и препознатљиви облици о чему је било речи у овом раду.

VII) ИЗВОРИ

- Besselink, L. F. M.: „National and constitutional identity before and after Lisbon“, *Utrecht Law Review*, Vol. 6, issue 3. (november) 2010, <http://www.utrechtlawreview.org>
- Golka, Marian: „Cywilizacja, Europa, Globalizacja“, Poznan, 1999, стр. 153-158.
- Jusufović, Saima: „Evropski identitet: identitet u izgradnji“, http://www.ussud.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237:evropski-identitet-identitet-u-izgradnji-&catid=41:pisana-rije&Itemid=61, 01.11. 2010.
- League of Nations, преузето са: <http://www.historylearningsite.co.uk/leagueofnations.htm>, 16.03.2014.
- Аденији Аболаде: „Сувереност националне државе у ери глобализације: теоријско разматрање“, *Политичка мисао*, Вол. XLI, број 3, 2004, стр. 132-142.
- Алијевић, Маша: „Национални идентитет у Европској унији“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, стр. 147-158.
- Бјелајац, Жељко, Матијашевић, Јелена, Почуча, Милан: „Међусобна детерминисаност националног и европског идентитета“, *Зборник са Међународне научне конференције Национални и европски идентитет у процесу европских интеграција* одржане од 28.-29. јуна 2012. године у Београду у организацији Института за међународну политику и привреду и немачке фондације Ханс Зајдел (Hanns Seidel Stiftung)
- Вукчевић, Дејана: „Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције: неофункционалистичко виђење“, *Српска политичка мисао*, број 2/2011. год. 18. вол. 32, стр. 95-96.
- Јелена Ђурић: „Парадокс идентитета“, *Филозофија и друштво*, 2/2010, Београд, стр. 275-292
- Људска права: http://www.astra.org.rs/?page_id=21 , 25.04.2014.
- Матијашевић, Јелена, Бингулац, Ненад: „Однос примарних и секундарних идентитета у контексту разматрања европског идентитета“, *Зборник у штампани са Међународне научне конференције Србија у савременом европском и регионалном окружењу* одржане од 3.4. јула 2014. године у Београду у организацији Института за међународну политику и привреду и немачке фондације Ханс Зајдел (Hanns Seidel Stiftung).
- Национални идентитет и Европска унија: чега се одрећи?, <http://evrofederalist.wordpress.com/column/mythbusting/nacionalni-identitet-i-evropska-unija-cega-se-odreci/>, 21.03.2012.

- Петар Корунић: „Нација и национални идентитет“, *Усп. Згодовински часопис* бр. 57, Љубљана, 2003, стр. 163-208.
- Приручник о образовању за људска права: „Разумевање људских права“, Издавач: Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београдски центар за људска права, Београд, 2005; ИСБН 86-84849-10-8
- Томић-Колудровић, Инга и Кнежевић, Сања: „Конструкција идентитета у микро-макро контексту“, *Acta iadertina*, 1/2004., стр. 109-126.
- Цветковић, Владимир: „Национални идентитет и (ре)конструкција институција у Србији (идеологије, образовање, медији)“, *Филозофија и друштво XIX-XX*, Прегледни чланак, УДК 172.15:316.3.334.3.